

สรุปผลการสัมมนาวิชาการ
เรื่อง “สิทธิในการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลเป็นสิทธิเพื่อคนพิการเท่านั้นหรือ?
(Right to reasonable accommodation - A right for disabled persons only?)”
เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.
ณ ห้อง ๒๑๑ (ศาลาจำลอง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

๑. ที่มา

ศูนย์กฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “สิทธิในการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลเป็นสิทธิเพื่อคนพิการเท่านั้นหรือ? (Right to reasonable accommodation - A right for disabled persons only?)” เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๑๑ (ศาลาจำลอง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ โดยได้เชิญเลขานุการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือผู้แทนเข้าร่วมการสัมมนาเชิงวิชาการฯ ในกรณี เลขานุการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องมาขออนุมัติให้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงวิชาการฯ ในการนี้ เข้าร่วมการสัมมนาวิชาการฯ ซึ่งผู้อำนวยการสำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้มอบหมายนางสาวอรัสดา เอี่ยมแม่นศรี นักวิชาการสิทธิมนุษยชนปฏิบัติการ กลุ่มงานพัฒนาระบบสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เข้าร่วมการสัมมนาวิชาการฯ

๒. วัตถุประสงค์ของการสัมมนาฯ

เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการในการได้รับการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล (Right to reasonable accommodation) ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาฯด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD)

๓. ผู้เข้าร่วมการสัมมนาฯ

ผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานด้านสิทธิคนพิการ นักวิชาการ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ประมาณ ๑๐๐ คน

๔. สรุปผลการบรรยายในหัวข้อ “การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลภายใต้อนุสัญญา CRPD (Reasonable Accommodation under the CRPD)” โดยศาสตราจารย์ ดร. Aart Hendriks จาก Leiden University ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑) สาระสำคัญของอนุสัญญา CRPD

อนุสัญญา CRPD มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการประกันสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการให้มีความเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนคุ้มครองและสนับสนุน ให้คนพิการ มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกกระทำการต่างๆ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗ และมีผลใช้บังคับกับไทยเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๘

(๒) พันธกรณีของรัฐภาคีอนุสัญญา CRPD

ปัจจุบันคนพิการส่วนใหญ่ยังคงเผชิญกับอุปสรรคในเรื่องสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอิสระ (Independent living) จึงเป็นหน้าที่ของรัฐภาคีอนุสัญญา CRPD ที่จะต้อง ประกันสิทธิของคนพิการเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้โดยการพึ่งตนเอง เป็นอิสระ และมีส่วนร่วมกับสังคม อย่างเต็มที่ (Inclusive society) ทั้งนี้ ตามเจตนาرمณ์ของอนุสัญญา CRPD คนพิการ หมายถึง ผู้ที่มี

ความสามารถเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปแต่มีข้อจำกัดบางประการ โดยข้อจำกัดดังกล่าวเป็นหน้าที่ของรัฐภาคี ที่จะต้องแก้ไขโดยการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับคนพิการ โดยมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ (Accessibility) และ (๒) การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล (Reasonable accommodation)

(๓) ความหมายของ “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์”

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ตามข้อ ๙ ของอนุสัญญา CRPD ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร และบริการต่างๆ (ทุกประเภทที่เป็นสาธารณะและทุกคนในสังคมสามารถเข้าถึงได้) ทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน และจะต้องสามารถเข้าถึงได้ทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่เมืองหรือชนบท ทั้งนี้ ในการทำให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะเอื้ออำนวย ให้การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของคนพิการเกิดผลเป็นรูปธรรมในสังคม

(๔) ความหมายของ “การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล”

การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล ตามข้อ ๒ วรรคสี่ ของอนุสัญญา CRPD ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงที่จำเป็นและเหมาะสมโดยไม่ก่อให้เกิดภาระอันเกินควร หรือเกินสัดส่วนเฉพาะในกรณีที่จำเป็นเพื่อประกันว่าคนพิการจะได้อุปโภคและใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ ขั้นพื้นฐานทั้งปวงเท่าเทียมกับบุคคลอื่น หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นการที่ผู้ให้บริการอำนวยความสะดวกแก่คนพิการตามที่ได้ร้องขอเป็นรายบุคคลและเป็นรายกรณีในทันที โดยการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลที่เกิดขึ้น จะต้องไม่เป็นภาระอันเกินควรแก่ผู้ให้บริการและคนพิการก็ได้รับบริการที่พึงพอใจเช่นกัน ทั้งนี้ ในการให้การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลจะต้องมีการเจรจาระหว่างผู้ให้บริการกับคนพิการว่ารูปแบบของการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลควรเป็นอย่างไรที่จะทำให้ทั้ง ๒ ฝ่ายพึงพอใจ

(๕) “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์” กับ “การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล”

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์กับการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลมีเจตนาที่ต่างกัน คือ การส่งเสริมการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของคนพิการ แต่มีวิธีการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ เป็นพัณฑรสนิของรัฐที่ต้องจัดสภาพแวดล้อมหรือบริการให้คนพิการเข้าถึงได้ในเชิงระบบโดยต้องดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบที่คำนึงถึงการเข้าถึงของคนพิการ มีลักษณะเป็นมาตรการเชิงรุกที่คนพิการทุกคนจะได้รับประโยชน์ ในขณะที่การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล เป็นกรณีที่คนพิการเฉพาะรายประสบปัญหาในการเข้าถึงสภาพแวดล้อมหรือบริการเนื่องจากสภาพแวดล้อม หรือบริการนั้นไม่ได้ออกแบบสำหรับการเข้าถึงของคนพิการไว้ตั้งแต่แรก และคนพิการร้องขอให้ผู้ให้บริการทำการปรับเปลี่ยนบางประการเพื่อให้คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมหรือบริการนั้นได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรการเชิงรับเพื่อแก้ไขปัญหาเป็นรายกรณี

(๖) เกณฑ์การพิจารณาการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล

หลักในการพิจารณาว่าการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลอย่างไรจึงจะสมเหตุสมผล มีข้อพิจารณาที่สำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

๖.๑) รูปแบบการอำนวยความสะดวกจะต้องเหมาะสมกับความต้องการของคนพิการแต่ละประเภท เช่น คนพิการทางสายตา และทางการได้ยิน

๖.๒) เมื่อคนพิการมีการร้องขอ ผู้ให้บริการต้องอำนวยความสะดวกตามคำขอทันที และต้องเป็นผลให้คนพิการพึงพอใจและสามารถเข้าถึงสิทธิได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

๖.๓) การอำนวยความสะดวกจากผู้ให้บริการจะเกิดขึ้นเมื่อคนพิการร้องขอโดยคำขอนั้น จะต้องไม่เป็นภาระต่อผู้ให้บริการเกินควร โดยพิจารณาจากงบประมาณและผลกระทบต่องค์กรในภาพรวม ตลอดจนผลกระทบทางลบต่อสิทธิและสุขภาพของคนพิการด้วย

(๗) การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลกับการเลือกปฏิบัติ

การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลมีความสัมพันธ์กับการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) เนื่องจากหากคนพิการได้ร้องขอให้ผู้ให้บริการอำนวยความสะดวก แต่ผู้ให้บริการปฏิเสธโดยไม่สมเหตุสมผล ย่อมถือว่าการกระทำของผู้ให้บริการเป็นการเลือกปฏิบัติตามอนุสัญญา CRPD อย่างไรก็ได้ การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลเป็นหนึ่งหลักการที่จะทำให้การเข้าถึงและใช้ประโยชน์นั้นเกิดความสมบูรณ์ ทั้งนี้ พึงระลึกว่าไม่สามารถใช้การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลแทนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในกรณีที่สามารถจัดได้ในสถานที่หรือการบริการเนื่องจากจะเข้าข่ายเป็นการเลือกปฏิบัติ

(๘) ความแตกต่างระหว่าง “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์” กับ “การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล”

สำหรับความแตกต่างของคำว่า “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์” กับ “การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล” สามารถสรุปได้ดังนี้

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ (Accessibility)	การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล (Reasonable accommodation)
จะพิจารณาเป็น <u>กลุ่มคน</u>	จะพิจารณาเป็น <u>เฉพาะบุคคล</u> โดยเฉพาะคนพิการที่มีความบกพร่องที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือมากกว่าคนพิการคนอื่น
มองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐภาคีที่ต้องกระทำล่วงหน้า <u>ไว้ก่อนที่บุคคลจะร้องขอเข้าใช้บริการ/สถานที่ต่างๆ</u> ทั้งนี้ การกระทำไว้เป็นการล่วงหน้าจะต้องผ่านการรับรองจากองค์กรคนพิการ ผู้ใช้บริการ ผู้ก่อสร้าง และผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ แล้ว	การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล เป็นหน้าที่ของรัฐภาคีที่ <u>ไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้</u> กล่าวคือ เป็นการให้ความช่วยเหลือคนพิการในช่วงเวลาหนึ่งที่ต้องการในสถานการณ์นั้นๆ เช่น ในที่ทำงานหรือโรงเรียนเพื่อให้บุคคลใช้สิทธิบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันได้ในบริบทเฉพาะ
มาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกต้องเปิดกว้าง และเป็นมาตรฐานสำหรับทุกคน ทั้งนี้ ในการนี้บุคคลที่มีความบกพร่องซึ่งพbn้อยและไม่ได้กำหนดการเข้าถึงในช่วงการพัฒนามาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกหรือเป็นบุคคลซึ่งไม่ได้ใช้รูปแบบ วิธีการและสื่อที่จัดให้มีเพื่อการเข้าถึง มีความจำเป็นที่ต้องใช้การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลร่วมด้วย	ใช้ในกรณีที่นอกเหนือจากที่รัฐจัดบริการไว้ให้หรือใช้กับคนพิการที่มีความบกพร่องซึ่งพbn้อย และต้องการการอำนวยความสะดวกที่มากกว่าคนพิการทั่วไป
การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลอีกเป็นภาระหน้าที่ของรัฐภาคีโดยไม่มีเงื่อนไข เช่น หน่วยงานที่มี	การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผลจะเป็นการช่วยเหลือที่จะต้องไม่เกิดภาระอันเกินครัว

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ (Accessibility)	การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล (Reasonable accommodation)
หน้าที่จัดสิ่งอำนวยความสะดวกไม่สามารถอ้างได้ว่า มีภาระมากจึงไม่สามารถจัดสิ่งอำนวยความสะดวกได้กับคนพิการได้	แก่หน่วยงานผู้ให้ความช่วยเหลือนั้น กล่าวคือ ผู้ให้บริการสามารถจัดให้ได้โดยไม่เสียผลประโยชน์ และผู้รับก็ไม่รู้สึกเสียศักดิ์ศรี

(๙) ตัวอย่างกรณี “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์” กับ “การอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล”

การรับสมัครงานของหลายประเทศในยุโรป บริษัทจะสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติ เหมาะสมกับตำแหน่งโดยไม่ปฏิเสธเพียง เพราะเหตุแห่งความพิการ รวมทั้งบริษัทยังจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม กับคนพิการไว้รองรับ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ทางเดิน และห้องน้ำ นอกจากนี้ บริษัทส่วนใหญ่ยังจัดทำเอกสาร แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับคนพิการที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกที่สมเหตุสมผล เช่น (๑) การจัด อุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ เพิ่มเติมที่เป็นไปตามความพิการของบุคคลนั้นๆ (๒) การปรับเวลาการทำงานที่เหมาะสม และยึดหยุ่นเพื่อเปิดโอกาสให้สามารถพับแพทายได้บ่อยกว่าคนทั่วไป และ (๓) การจัดให้มีผู้ช่วยเพื่อช่วยทำงาน บางอย่าง เช่น งานถ่ายเอกสาร เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓